

Gdy jedzenie staje się problemem. Dysfagia u osób z niepełnosprawnością.

Tatiana Lewicka – specjalista neurologopeda

UCK im.prof.K.Gibińskiego SUM w Katowicach, Klinika Neurologii i Neurorehabilitacji

Centrum Malucha MADAME DOUCTER Sosnowiec

Kiedy pytam czy wszystko jest prawidłowo przy jedzeniu.....

„tak, jemy, jemy...”

„no je długo, ale zawsze był taki powolny....”

„trzyma to wszystko w ustach, ale jakoś połyka...”

„muszę to jakoś podrobić, pokroić...inaczej nie chce...”

„ jest szczupły....ale to po mężu, on też taki jak makaron....długi i chudy”

„no je, ale niejadek taki, że jej...bardzo marudzi i nie wiem czemu płacze...”

Punkt wyjścia do pracy z zaburzeniami połykania

- Jak przebiega prawidłowe połykanie?
- Objawy wskazujące na trudności w połykaniu –na co zwrócić uwagę, a co może utrudniać rozpoznanie problemu.
- Badanie połykania – jak powinno przebiegać i na co powinien zwrócić uwagę specjalista.
- Jak postępować w przypadku zaburzeń połykania – co stanowi ryzyko, odpowiednia dieta (konsystencja) i techniki karmienia
- Techniki czyszczące
- Jak prowadzić dzienniczek żywienia i do czego jest on potrzebny w przypadku diagnozy dysfagii.

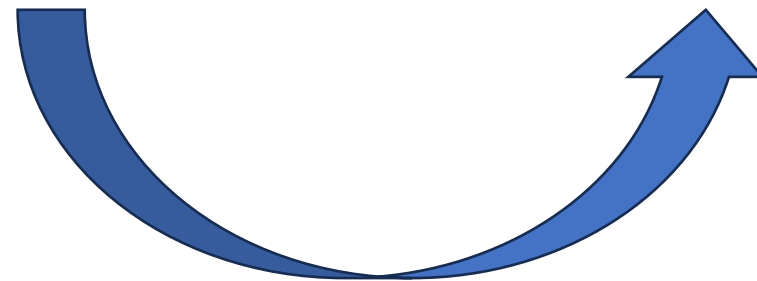
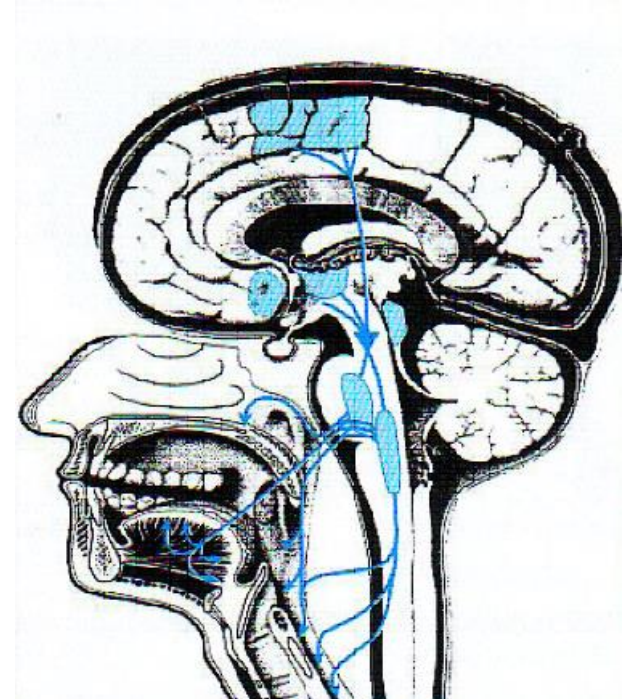

Problemy opiekunów i osób z niepełnosprawnością

- niska masa mięśniowa,
- napychanie jedzenia do buzi,
- przetrzymywanie jedzenia w buzi,
- nadmierne ślinienie,
- brak umiejętności gryzienia, słabe gryzienie,
- odruch wymiotny ,
- okres niemowlęcy i noworodkowy trudności w przyjmowaniu pokarmów,
- wybiórczość pokarmowa,
- problemy z połykaniem pokarmów,
- nadwrażliwość na bodźce,
- wysokie podniebienie,

Proces połykania warunkują:

- Prawidłowo działające narządy zmysłów
- Aparat mięśniowy i stawowy
- Koordynacja wzrokowo-przestrzenna
- Gnozja i prakcja
- Prawidłowo zachowane procesy kognitywne
- Właściwe sterowanie procesem połykania z poziomu obwodowego i ośrodkowego układu nerwowego

Faza ustna przygotowawcza

- Trudność w domykaniu ust
- Wyciekanie płynu z ust
- Przetrzywanie jedzenia w ustach
- Trudności w odgryzieniu kawałka jedzenia i przygotowaniu bolusa
- Trudność w picciu z kubka
- Problem ze zbieraniem jedzenia z łyżki

Faza ustna transportowa

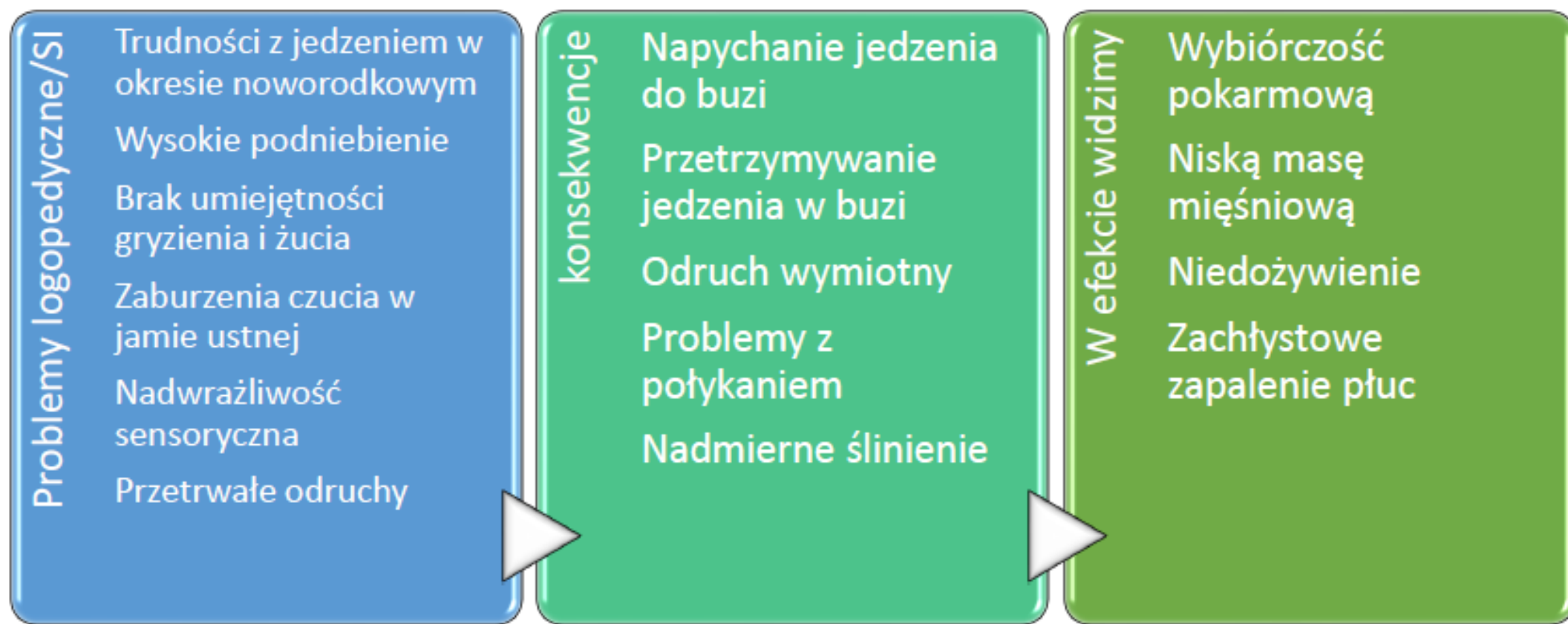
- Trudności w przekierowaniu utworzonego kęsa w kierunku gardła
- Problemy z utrzymaniem zamkniętych ust
- Wyciekanie płynów
- Osłabione czucie wewnątrz jamy ustnej

Faza gardłowa

- Trudności w uniesieniu podniebienia miękkiego
- Brak domknięcia nagłośni
- Problemy z czuciem w obszarze tylnej ściany gardła
- Problemy w przesunięciu kęsa jedzenia w kierunku gardła
- Uczucie ucisku w gardle

Faza przełykowa

- Opóźnione otwarcie górnego zwieracza przełyku
- Uczucie ucisku w przełyku
- Zwolniony pasaż kęsa przez przełyk
- Opóźnione otwarcie dolnego zwieracza przełyku
- Cofanie się treści pokarmowej

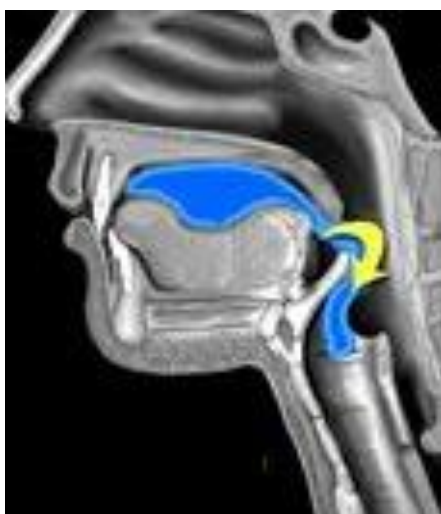
CHOROBA PODSTAWOWA

Dysfagia przewlekła

Długotrwałe objawy, często powoli narastanie dolegliwości, stopniowa adaptacja, trudna diagnostyka

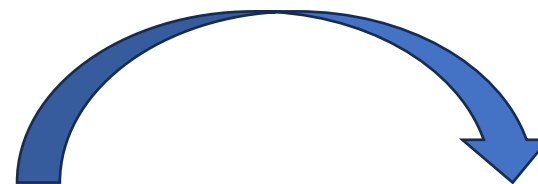
Trzymanie jedzenia w
ustach

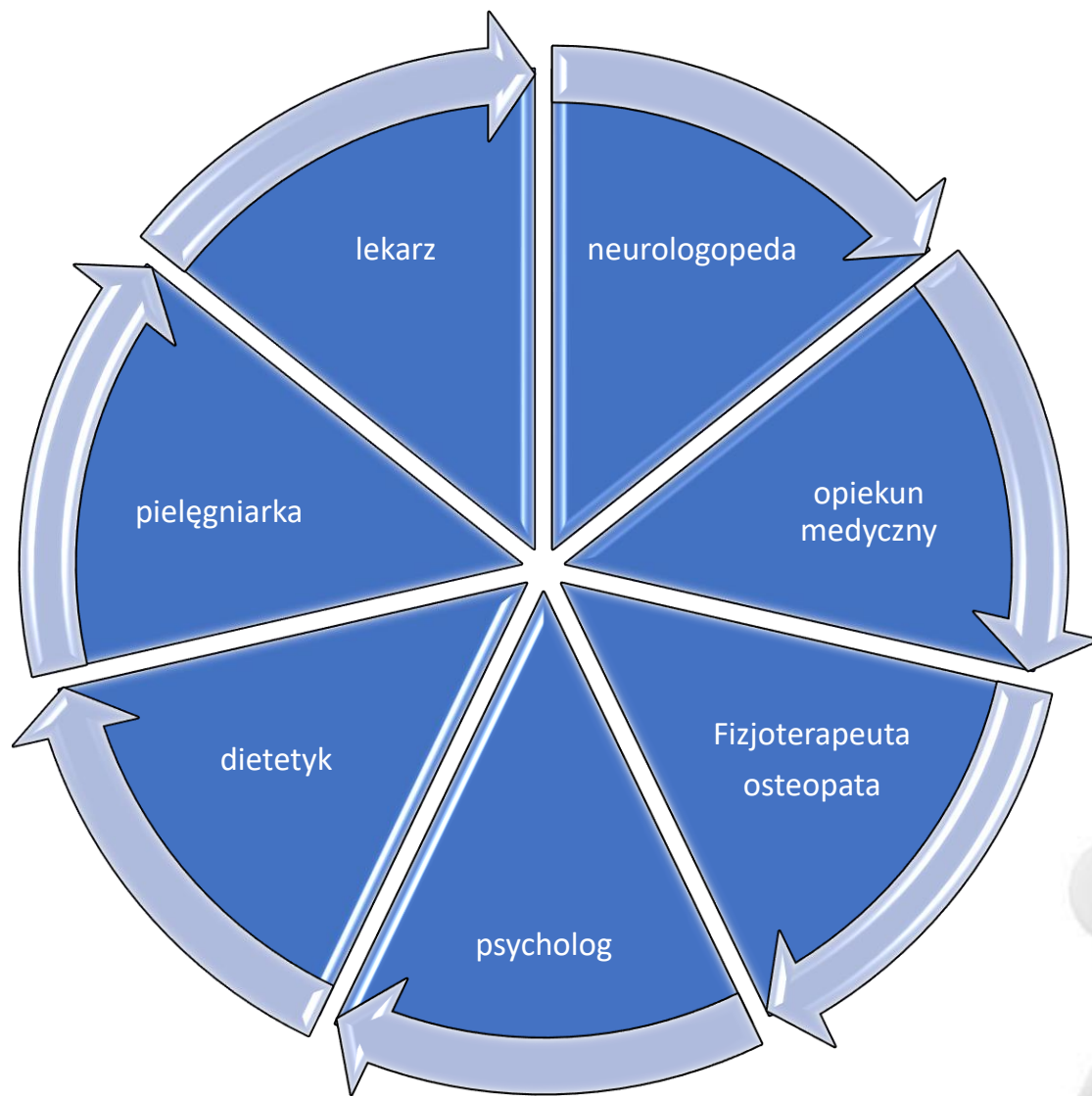

Niewłaściwa
konsystencja

Opóźnione otwarcie górnego
zwieracza przełyku

Wywiad – ważny element diagnozy

- Czas spożywania posiłków – istotne wydłużenie
- Zmiany nawyków żywieniowych – potrawy lub konsystencje, z których pacjent zrezygnował
- Nieprzyjemne odczucia towarzyszące połykaniu – kaszel, uczucie „kluski” w gardle
- Sposoby radzenia sobie z opisywanymi trudnościami – mniejsza łyżeczka, popijanie, spacerowanie przy jedzeniu
- Nadmierne ślinienie lub suchość w jamie ustnej (kserostomia)
- Zmiany wagi ciała
- Zmiana aktywności codziennej
- Współwystępujące choroby/operacje
- Zmniejszenie porcji
- Ilość posiłków
- Objawy infekcji dróg oddechowych
- Waga i wzrost – BMI wskaźnik pomocniczy
- **Dzienniczek żywieniowy**

posiłek	potrawy	reakcja	modyfikacja	reakcja

Testy przesiewowe z zasady udzielają odpowiedzi na dwa pytania:

1. Czy można chorego bezpiecznie karmić doustnie czy nie?

2. Czy można zakończyć diagnostykę czy należy ją kontynuować?

Zanim poda się „coś” doustnie pacjent musi spełniać kilka koniecznych warunków:

- musi być przytomny i utrzymać stan przytomności przez co najmniej 15 minut.
- musi być stabilny krążeniowo i oddechowo
- musi przełykać spontanicznie lub na polecenie
- musi móc zakaszleć na polecenie!!!
- nie może aktualnie mieć zapalenia płuc lub innych dowodów wskazujących na przebytą aspirację.

Jeżeli pacjent nie współpracuje...zrób test Crary

- obserwacja liczby spontanicznych przełknięć śliny w ciągu 5 minut w stanie spokojnego czuwania
- wynik dodatni: $\leq 0,4$ przełknięć na minutę (≤ 2 przełknięć w ciągu 5 minut).
- Wynik prawidłowy – ujemny ≥ 3 przełknięć w ciągu 5 minut

Test przesiewowy polykaria wg Crary 2013
Crary M i wsp. Stroke 2013; 44(12):3430-3437
Ciekłość śliny, wystąpił EBK, negatywna wartość przedłyżka 90%, wadliwość w zakresie mięśnia

Imię i nazwisko pacjenta

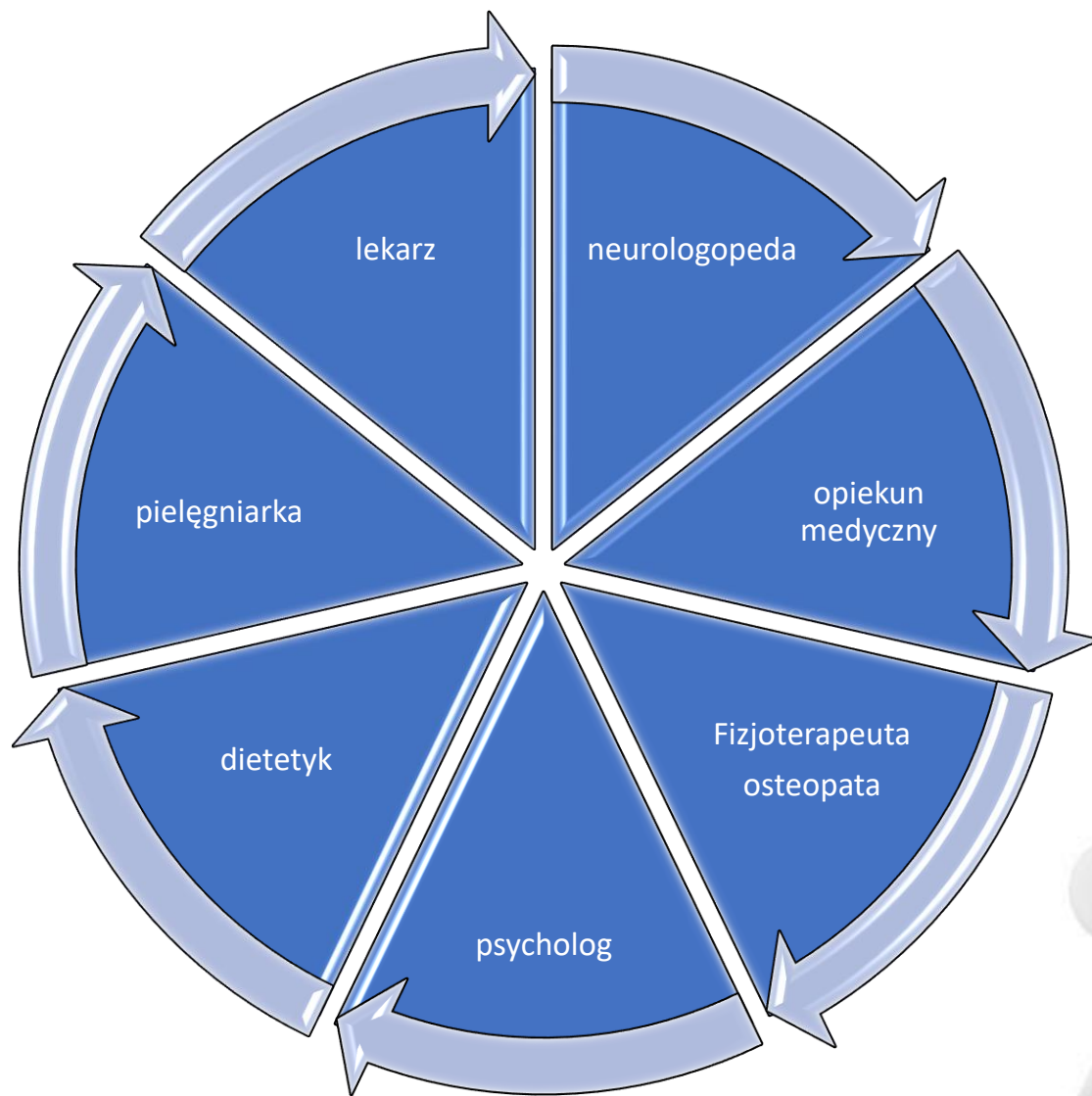
Sposób przeprowadzenia testu

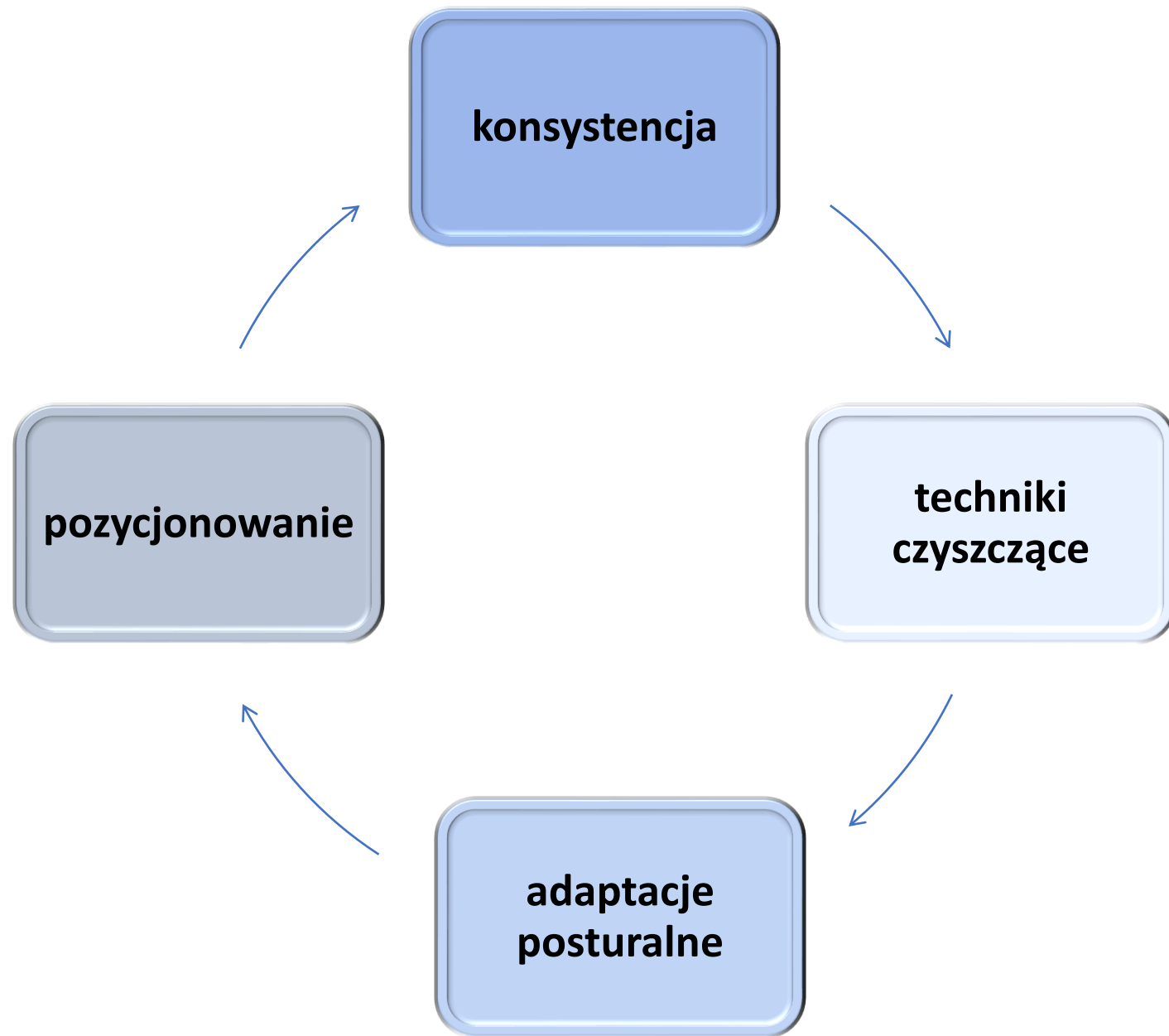
1. 5 minut obserwacji chrapania w spoczynku
2. Rejestracja liczby przełknięć w ciągu 5 minut
3. Obliczenie: liczba przełknięć/liczba minut = SPM (swallows per minute)

Interpretacja wyniku

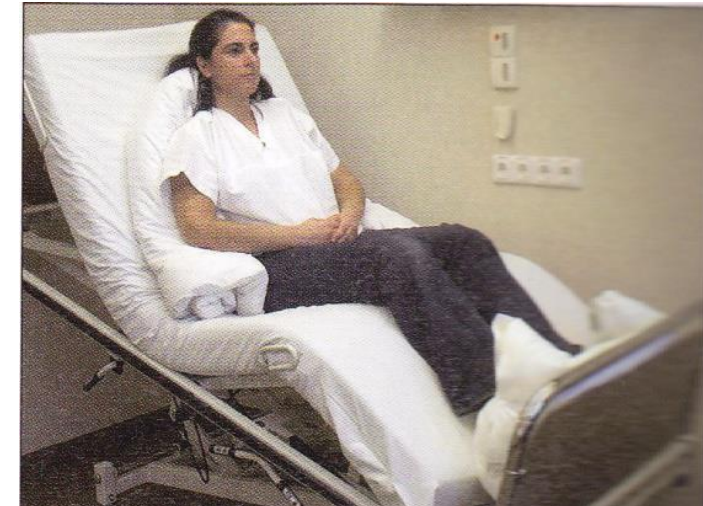
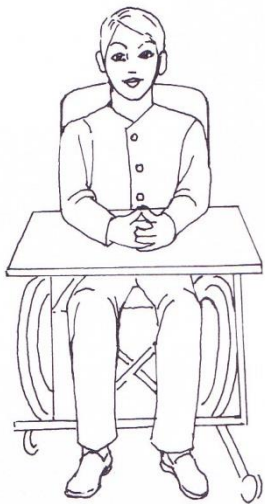
SPM $\leq 0,4$ /min = istotna wadliwość dysfagii → Zaleć NIK DOZWIĘTNE + konsultacja neurologopedyczna

Data badania	Liczba przełknięć w ciągu 5 minut	SPM c. 0,4/min		Podpis badającego
		NE	TAK	
		NE	TAK	
		NE	TAK	
		NE	TAK	
		NE	TAK	
		NE	TAK	
		NE	TAK	
		NE	TAK	

Terapię zaburzeń połykania
zaczynamy od nauczenia
pacjenta właściwej pozycji
ciała w czasie posiłku.

Właściwa konsystencja i estetyka potraw...

The IDDSI Framework

Providing a common terminology for describing food textures and drink thicknesses to improve safety for individuals with swallowing difficulties.

© The International Dysphagia Diet Standardisation Initiative 2019 @ <https://iddsi.org/framework/>
Licensed under the Creative Commons Attribution Sharealike 4.0 License <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>.
Derivative works extending beyond language translation are NOT PERMITTED.

Należy stosować zagęstniki na bazie gumy ksantanowej – nie reagują z amylazą zawartą w ślinie!

UWAGA WAŻNE

Zaburzenia połykania, brak możliwości zaspokojenia potrzeb żywieniowych i nie włączenie żywienia skutkuje wystąpieniem u pacjenta szeregu powikłań, jednym z nich jest **NIEDOŻYWIENIE!**

Zachłystowe zapalenie płuc

- Aspiracja w ostrej fazie udaru – pierwsze 2-3 dni po przyjęciu
- Mikroaspiracje skolonizowanej w ślinie flory bakteryjnej –
Haemophilus influenzae, Streptococcus pneumoniae
- Zależność w zakresie higieny jamy ustnej
- Próchnica

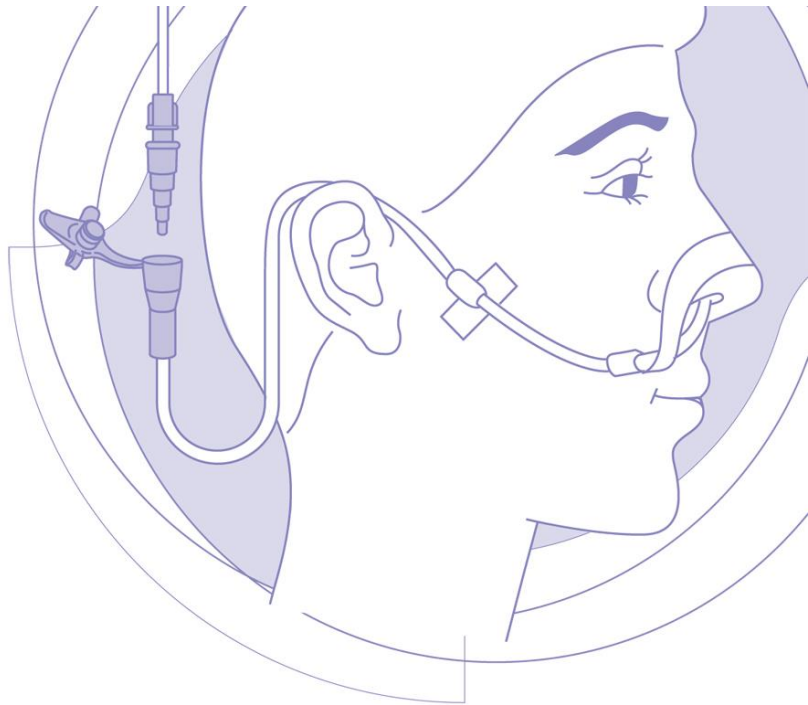
Co jeszcze powodują zaburzenia połykania?

- Czynnościowe zaburzenia połykania, czyli **FAGOFOBIA – DYSFAGIA PSYCHOGENNA**

- Selektywność pokarmowa - **ARFID**

Zgłębnik nosowo-żołądkowy

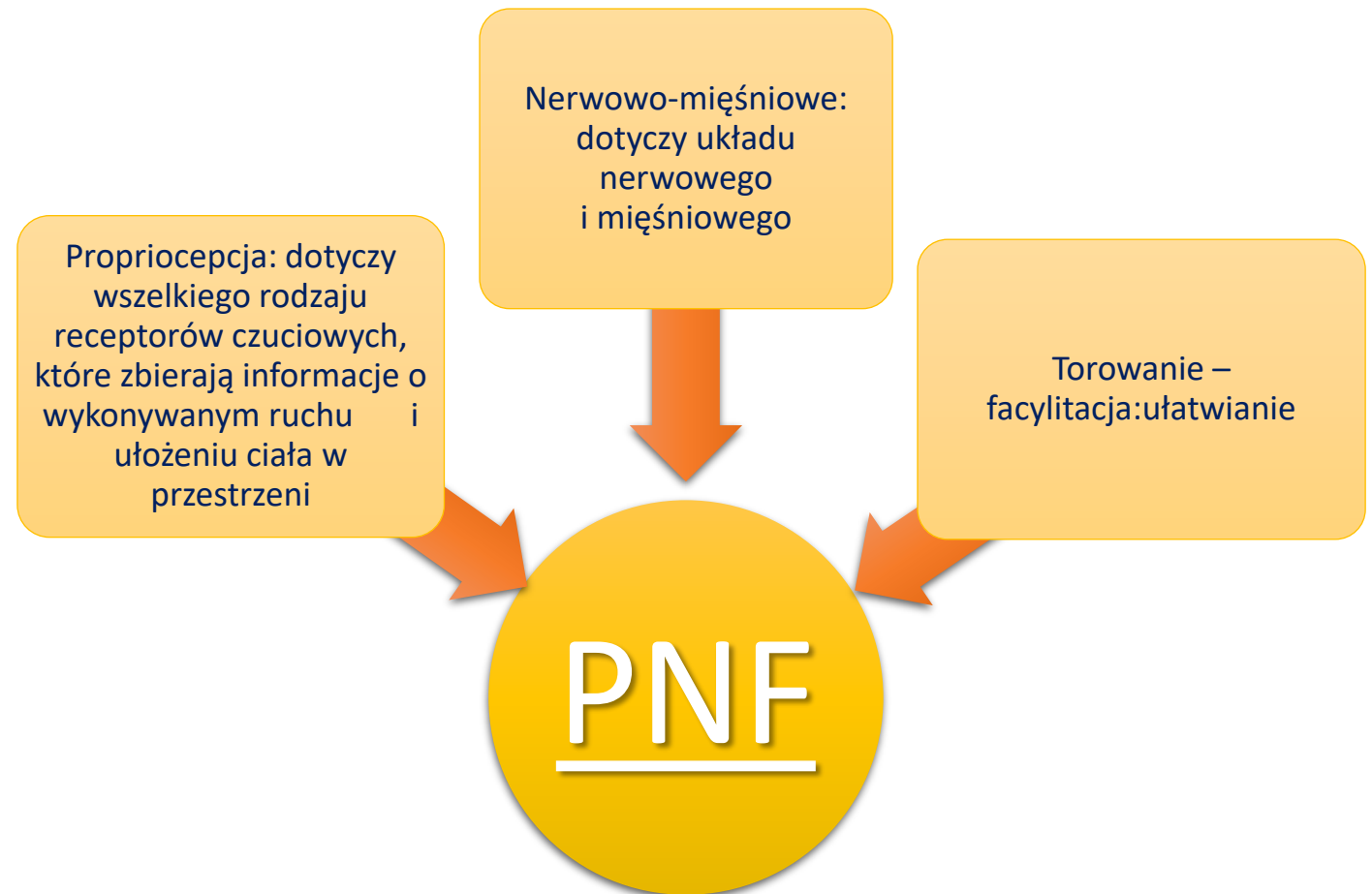

Przezskórna endoskopowa gastrostomia

Jeśli kwalifikacja jest prawidłowa u blisko 99% chorych można założyć gastrostomię (PEG)

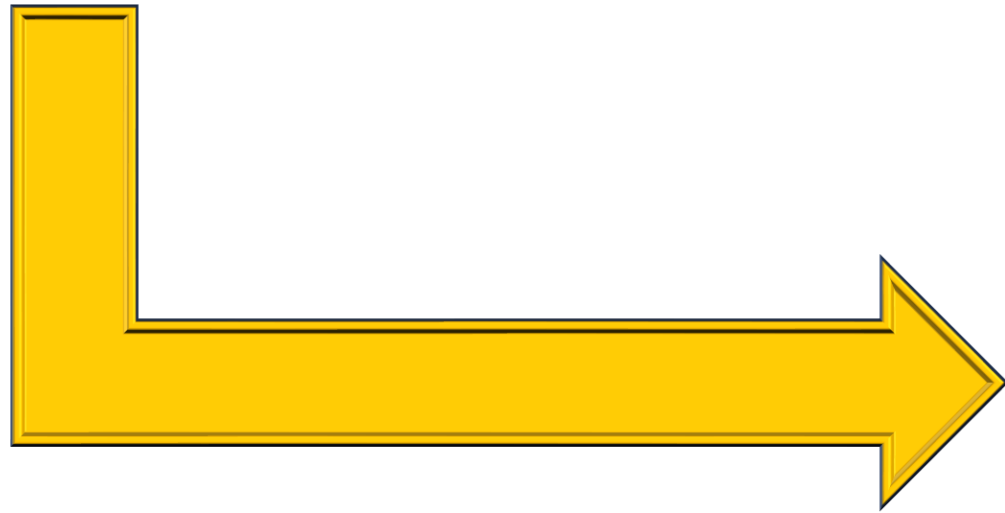
Proprioceptywne Nerwowo-Mięśniowe Torowanie (PNF), jest to koncepcja leczenia, której filozofia opiera się na założeniu, iż każda istota ludzka, łącznie z osobami niepełnosprawnymi, posiada nienaruszony potencjał życiowy. *(Kabat, 1950)*

Szacuje się, że na świecie dysfagia dotyka około 8-13% populacji ogółem.

W Polsce zaburzenie to może dotyczyć około 2-3 milionów osób.

Warto zauważyć, że liczba ta może być niedoszacowana, ze względu na wciąż niewielką świadomość problemu i często brak odpowiedniej diagnozy.

**Ale.... Mam nadzieję,
że dzisiejsze spotkanie
zmieni tę sytuację.**

Kiedy zapytam czy wszystko jest prawidłowo przy jedzeniu.....

„tak, jemy, jemy...”

„no je długo, ale zawsze był taki powolny....”

„trzyma to wszystko w ustach, ale jakoś połyka...”

„muszę to jakoś podrobić, pokroić...inaczej nie chce...”

„ jest szczupły....ale to po mężu, on też taki jak makaron....długi i chudy”

„no je, ale niejadek taki, że jej...bardzo marudzi i nie wiem czemu płacze...”

Dziękuję za uwagę.....

Kontakt – tl.neurologopeda@gmail.com